

ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา

เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

บุกแม่ฮ่องสอน

ทะเบียนเลขที่ สข 66100211

เพื่อให้การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ บุกแม่ฮ่องสอน คำขอเลขที่ 64100283 ทะเบียนเลขที่ สข 66100211 ซึ่งมีรายการทางทะเบียนตามบัญชีแนบท้ายประกาศฉบับนี้

ทั้งนี้ ให้มีผลตั้งแต่วันยื่นคำขอขึ้นทะเบียน 27 ตุลาคม 2564

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. 2566

(นายวุฒิไกร ลีระพันธุ์)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

๖๕๖/๓๕๖๖

ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

บุกแม่ฮ่องสอน

Mae Hong Son Konjac หรือ Buk Mae Hong Son

(1) เลขที่คำขอ	64100283	ทะเบียนเลขที่	สช 66100211
(2) วันที่ยื่นคำขอ	27 ตุลาคม 2564	วันที่ขึ้นทะเบียน	27 ตุลาคม 2564
(3) ผู้ขอขึ้นทะเบียน	องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน		
ที่อยู่	องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58000		
(4) รายการสินค้า	บุก		
(5) คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า			

คำนิยาม

บุกแม่ฮ่องสอน หรือ Mae Hong Son Konjac หรือ Buk Mae Hong Son หมายถึง บุกสายพันธุ์บุกไข่หรือบุกเนื้อทราย หัวบุกมีลักษณะหัวกลมแบน ผิวเรียบถึงขรุขระเล็กน้อย เมื่อแห้งจะเป็นสีน้ำตาล เนื้อในหัวแน่นละเอียดคล้ายเม็ดทราย มีสีขาวอมเหลือง ขาวอมชมพู เหลือง ชมพู ปลูกและผลิตในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลักษณะของสินค้า

(1) พันธุ์บุก : บุกไข่ หรือบุกเนื้อทราย มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Amorphophallus muelleri* Blume

(2) ลักษณะทางกายภาพของบุก

- รูปร่าง หัวกลมแบน
- ผิว เรียบถึงขรุขระเล็กน้อย เมื่อแห้งจะเป็นสีน้ำตาล
- เนื้อ เนื้อในหัวแน่นละเอียดคล้ายเม็ดทราย
- สี ขาวอมเหลือง ขาวอมชมพู เหลือง ชมพู

กระบวนการผลิต

การปลูก

(1) ใช้บุกพันธุ์บุกไข่หรือเรียกว่าบุกเนื้อทราย โดยแหล่งพันธุ์บุกต้องมาจากบุกในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และต้องมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ หรือมาจากแหล่งการผลิตของเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บุกแม่ฮ่องสอน

(2) คัดเลือกเฉพาะบุกไข่หรือบุกเนื้อทราย หรือหัวพันธุ์ที่ได้ดินที่มีความสมบูรณ์ไม่มีโรคและแมลง

(3) มีการบันทึกข้อมูลแหล่งที่มาของหัวพันธุ์บุกที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ วันที่จัดซื้อ ราคา ปริมาณ และสถานที่จัดเก็บ

(4) หัวพันธุ์บุก ควรวางในที่ร่มและมีอากาศถ่ายเทสะดวกหรือตากไว้ให้ผิวแห้งสนิท หรือพ่นด้วยสารอินทรีย์ชีวภาพเพื่อป้องกันเชื้อรา

(5) หัวพันธุ์บุกที่ใช้ควรมีน้ำหนักตั้งแต่ 100 - 400 กรัม หากหัวขนาดใหญ่สามารถผ่าออกเป็น ส่วน ๆ จากนั้นวางไว้ในที่ชื้นประมาณ 3 สัปดาห์จนเริ่มมีหน่องอกออกมาจึงสามารถนำไปปลูกในแปลงปลูกได้

(6) แปลงปลูกควรเป็นพื้นที่ดอน น้ำไม่ท่วมขัง มีฝนสม่ำเสมอ และไม่ควรรอยู่ในเขตที่มีลมพัดแรง ดินควรเป็นดินร่วนเหนียวถึงร่วนปนทรายระบายน้ำดี และควรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ในขณะเริ่มปลูก

(7) ไถตะ ไถพรวนดิน พร้อมกับการใส่ปุ๋ย และตากดินไว้ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ก่อนปลูก หรือตามความเหมาะสมของพื้นที่

(8) การเพาะปลูกบุกสามารถปลูกได้ทั้งเป็นพืชแซมในระบบปลูกพืชอื่น หรือการทำแปลงปลูกในพื้นที่ขนาดใหญ่ที่ให้ผลผลิตสูงคุณภาพดี

(9) ในการปลูกนำหัวพันธุ์ที่เตรียมไว้มาปลูกลงในแปลงปลูกโดยฝังหัวพันธุ์ลงดินหันหน่อกลางขึ้นด้านบน หากเป็นขึ้นพันธุ์ฝังโดยหันด้านที่ผ่าลงกันหลุม โดยหน่อจะฝังดินหรือโผล่พื้นดินขึ้นมาก็ได้ ให้น้ำหลังปลูกให้ชุ่ม และควรบันทึกข้อมูลการเพาะปลูก ได้แก่ วันที่เพาะปลูก จำนวนการเพาะปลูก และขนาดพื้นที่เพาะปลูก

การดูแลรักษา

(1) การให้ปุ๋ย สำหรับปุ๋ยที่ใช้ในการเพาะปลูกควรเป็นปุ๋ยอินทรีย์

(2) การกำจัดวัชพืชควรถอนด้วยมือหรือใช้จอบถาก หรือวิธีการอื่นตามความเหมาะสม

การเก็บเกี่ยว

(1) การเก็บเกี่ยวหัวบวมใบ

- เริ่มเก็บได้ตั้งแต่เดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน

- เก็บหัวที่ร่วงหล่นจากต้นเท่านั้น

(2) การเก็บเกี่ยวหัวใต้ดิน

- เก็บเกี่ยวหัวใต้ดินที่มีอายุ 2 - 5 ปี โดยระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ เมื่อต้นบุกไซหรือบุกเนื้อทรายแก่และแห้งตายแล้วทั้งแปลงหรือมากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ หรือสังเกตเห็นว่าใบต้นบุกเริ่มเหลืองและเหี่ยวในช่วงเดือน ตุลาคม - พฤศจิกายน โดยเก็บหัวบวมใบที่ร่วงหล่นอยู่ในแปลงให้หมดก่อนแล้วจึงขุดเก็บหัวใต้ดิน

- ในการขุดควรขุดด้วยความระมัดระวัง เพราะหัวมีขนาดแตกต่างกัน

- หากสภาพดินแห้งนำหัวบุกที่ขุดได้เก็บในสถานที่เก็บได้เลย แต่หากดินเปียกควรทิ้งไว้ในแปลงให้ดินร่วงหล่นจากหัวบุกก่อน และห้ามล้างน้ำก่อนเก็บเพราะหัวบุกเน่าเสียได้ง่าย

การบรรจุหีบห่อ

(1) รายละเอียดบนฉลาก หรือบรรจุภัณฑ์ ให้ประกอบด้วยคำว่า "บุกแม่ฮ่องสอน หรือ Mae Hong Son Konjac หรือ Buk Mae Hong Son"

(2) ให้ระบุชื่อและที่อยู่ เบอร์ติดต่อ ของผู้ผลิต/ผู้ประกอบการค้า หรือข้อความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค

(6) ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะทางภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 100 - 2,000 เมตร โดยพื้นที่ราบที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยและการเพาะปลูกมีความสูงอยู่ระหว่าง 200 - 500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีการระบายน้ำได้ดีมีความเป็นกรดเป็นด่างของดิน 5.60 - 6.50 พื้นที่มีลักษณะเป็นแอ่งระหว่างภูเขาไม่มีลมพัดแรง ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 74

ลักษณะภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 25.4 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 33.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20.1 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,282.3 มิลลิเมตรต่อปี ฝนตกประมาณ 136 วัน จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประกอบกับสภาพภูมิอากาศและระดับความสูงทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนถือได้ว่าเป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับปลูกบุกไข่หรือบุกเนื้อทราย ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตและคุณภาพของบุก ทำให้บุกแม่ฮ่องสอนมีปริมาณสารกลูโคแมนแนนสูงกว่าพื้นที่อื่น

ประวัติความเป็นมา

บุกเป็นพืชพื้นถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถพบได้ทั่วไปในบริเวณป่า ชาวบ้านมักนำมาประกอบอาหารและนำมาจำหน่าย บุกเป็นอาหารของชาวชาติพันธุ์และไทใหญ่มานานนับ 100 ปี ต่อมาชาวบ้านหันมาปลูกบุกมากขึ้น พันธุ์บุกที่มีศักยภาพทางอุตสาหกรรม คือ บุกไข่หรือบุกเนื้อทราย ที่เรียกว่า “บุกไข่” เพราะมีลักษณะของไข่เกิดอยู่บนใบ ในปี พ.ศ. 2541 บุกเป็นที่รู้จักในวงกว้างและเป็นที่ต้องการของตลาด มีบริษัท เอกชนเข้ามาตั้งโรงงานรับซื้อและแปรรูปบุก ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการปลูกบุกเพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ ลดการนำบุกออกมาจากป่าและเป็นการอนุรักษ์พันธุ์บุกในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ได้เล็งเห็นว่าบุกแม่ฮ่องสอนเป็นที่รู้จัก และมีความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับบุกแม่ฮ่องสอนมีคุณภาพสูง เพราะมีปริมาณสารกลูโคแมนแนน (glucomannan) สูง เป็นเส้นใยอาหารธรรมชาติ ที่มีลักษณะเป็นวุ้นที่ไม่เพิ่มพลังงานและไม่ถูกย่อยโดยน้ำย่อยในกระเพาะอาหาร โดยจะเป็นเมือกเส้นแทรกตัวอยู่โดยรอบ ขัดขวางการดูดซึมน้ำตาล คอเลสเตอรอล และไตรกลีเซอไรด์ที่จะเข้าสู่กระแสโลหิต และเมือกเส้นจะสลายตัวเป็นน้ำช่วยระบายของเสียและสารพิษตกค้างในระบบย่อยอาหารออกจากร่างกายได้ดีขึ้น จึงมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่อง อาหารลดความอ้วน และอาหารเสริมสุขภาพ โดยในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการศึกษาถึงปริมาณสารกลูโคแมนแนนในบุกแต่ละชนิด พบว่าบุกไข่หรือบุกเนื้อทรายมีมากที่สุด และเมื่อนำมาเปรียบเทียบปริมาณก็พบว่าบุกไข่หรือบุกเนื้อทรายของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นบุกที่มีปริมาณสารกลูโคแมนแนนมากที่สุดกว่าพื้นที่อื่น ซึ่งสารดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญและมีความต้องการสูงในแง่การค้า จึงมีการสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกเชิงพาณิชย์และผลักดันให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากบุกเป็นสินค้าชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร (เครื่องหมาย Q) ทำให้ “บุกแม่ฮ่องสอน” เป็นที่รู้จักมาจนทุกวันนี้

(7) ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตพื้นที่การปลูกและผลิตบุกแม่ฮ่องสอน ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดแม่ฮ่องสอน รายละเอียดตามแผนที่

(8) การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

(1) บุกแม่ฮ่องสอน ต้องปลูกและผลิตในเขตพื้นที่ที่กำหนด ตามกระบวนการผลิตข้างต้น

(2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า บุกแม่ฮ่องสอน รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

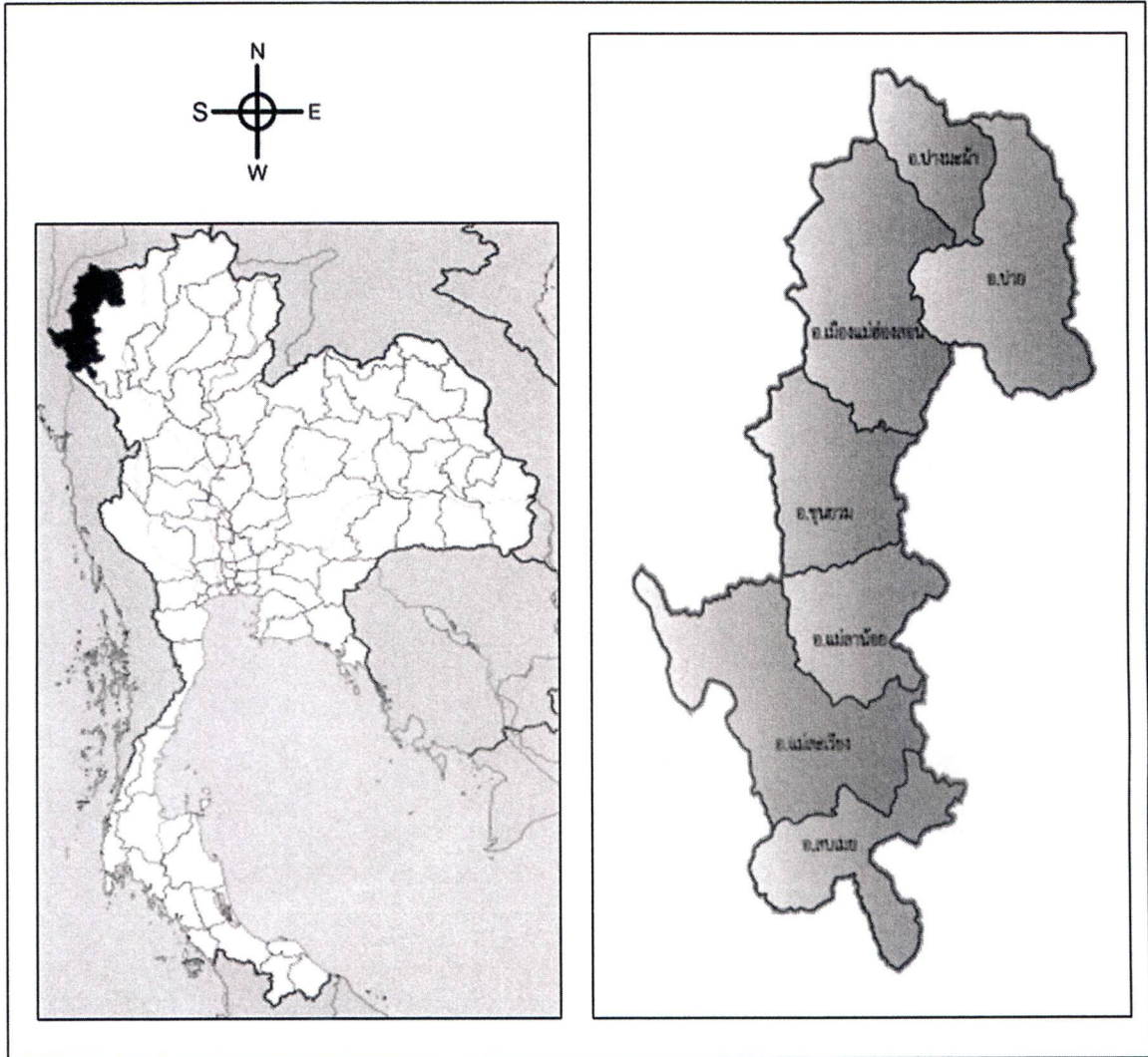
(9) เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

(1) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า ที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ บุกแม่ฮ่องสอน

(2) ผู้ขอขึ้นทะเบียน สมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า จะต้องปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ บุกแม่ฮ่องสอน และดำเนินการตามแผนการควบคุมตรวจสอบ ทั้งกระบวนการผลิตในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์ บุกแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตพื้นที่การปลูกและผลิตบุกแม่ฮ่องสอน ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด
แม่ฮ่องสอน